

Eminentissimi Ac Reverendissimi Domini, D. Joannis Baptistæ, Cardinalis De Luca, Theatrum Veritatis Et Justitiæ, Sive Decisivi Discursus

Ad Veritatem Editi In Forensibus Controversiis, Canonicis & Civilibus, in quibus in Urbe Advocatus, pro una partium scripsit, vel Consultus respondit ; Cum Indicibus Argumentorum, Causarum ac Rerum luculentissimis. Opus Tam Judicibus, Quam Causarum Patronis, atque omnibus in utroque Foro ...

Tractatus Primi Pars I. de Usuris, & interesse, Pars II. de Cambiis, Pars III. de Censibus, Pars IV. de Societatibus Officiorum

Luca, Giovanni Battista de

Coloniae Agrippinae, 1691

Disc. XVII. Baren. Census. De eadem materia fructuum recompensativorum pro pretio rei venditæ ad terminos text. in I. curabit C. de action. empti. Et quatenus illi sint regulariter debiti, quia de ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74112](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74112)

legitimum administratorem, atque in debitoribus sui mutuataris non cadebat ratio indigentiae & suffocationis, dum id voluntarie fiebat ad industriam, ac longè majorem utilitatem ab eis verisimiliter speratam; unde propterea, licet singulae juris conclusiones singulariter consideratae, juxta opiniones, quas tenet Curia, rigorosè assisterent debitoribus, attamen inspecta tota facti serie, ac massa, omnibusque insimul consideratis, stante praesertim moderatione dictarum accessionum, ut supra, quaedam non scripta aequitas ad favorem creditoris contrarium suadere videbatur, quae tamen de stricto jure non procedit, dum pupilli & minores in hoc non sunt privilegiati, & aliud est agere in damnum ipsius administratoris, de quo in *d. Viterbien.* aliud verò cum tertio.

De tertio puncto cuius scilicet dictorum fructuum seu accessionum pro dictis partitis, vel earum altera, post securam restitutionem fundachi & mercium, istaque lite pendente, non agitur in decisione, sed deductum fuit in posterioribus disputationibus occasione illius revisionis, seu reservationum; In hoc autem scribentes pro creditore dicebant, quòd licet fundacus fuerit clausus & dissolutus, unde propterea nullos fructus produxerit, nihilominus cum id provenerit factò & culpa ipsius debitoris, ob cuius defectum non percipiuntur illi fructus, quos aliàs ipsa res vendita de sui natura produxisset, tunc haberi debeant pro perceptis in odium non percipientis, *Cagnol. in eadem l. curabit, num. 35. Soccin. Nata, Lupus, Surd. & ceteri apud Leotar. quest. 27. num. 44.* & supponitur *decis. 564. num. 1. par. 1. recent.* ubi de cessatione vel diminutione fructuum aliàs quam ex factò & culpa emptoris, & cum eodem sensu processum fuit in *Baren. Censu, coram Verospio & Bourlemont. ut infra disc. sequenti.* cum aliis plenè collectis in hac materia per *Sperell. decis. 118.* super denegando vel diminuendo cursu huiusmodi fructuum recompensativorum ob rei sterilitatem; Omnes enim procedunt eum praesupposito, quòd res vendita ex aliquo accidentali & casu sterilis vel minus fructifera facta sit. Et cum eodem sensu procedunt omnes in proposito contractus census, quoties fundus censitus reddatur sterilis, vel minus fructifer & capax. Atque revera est principium certum, scripto ac naturali juri innixum; Si enim fundus ex sui natura sit aptus fructus producere, possessor autem negligit illum colere, aliisque necessaria gerere pro eorumdem fructuum productione, & perceptione: sive domum locari solutam negligat locare, seu reficere, ac habitabilem reddere, tunc absque dubio id cedere non debet in damnum venditoris & creditoris pretii respectivè; Ideoque non negabam conclusionem, sed benè impugnabam applicationem ad factum, dum fundachi clausura non pervenerat ex electione ac factò merè voluntario, & de directo culposo debitorum, ita ut dici posset, quòd esset culpa ordinata ad casum, de quo etiam culposus de jure tenetur, sed potiùs id provenerat ex factò ipsius creditoris, qui concepta suspitione de debitoribus, eorumque deterioratione, eos jurando suspectos, posuit in fuga, & causavit fundachi clausuram; Unde quando etiam suspicio habuisset probabile fundamentum, ponderabam id suffragari posse ad effectum excludendi ipsius creditoris dolum seu culpam, ita ut dici non posset culposus, & consequenter aliàs erga debitores obligatus ad damna & interesse, sed non per hoc è converso sequitur, quòd ipsi debitores dici possent positivè culposi, ita ut intraret dicta conclusio, quam, refle-

ctendo ad solam veritatem, credebam ex facti circumstantiis incongruè applicari ad casum, Ideoque pro hoc tempore, videbatur improbabilem esse huiusmodi fructuum seu accessionum praesentionem.

BAREN. CENSUS

PRO

MARINO DE CORDE,

CUM

JACOBO SALUTIO.

Casus variè decisus per Rotam, ut infra.

De eadem materia fructuum recompensativorum pro pretio rei vendita, ad terminos *text. in l. curabit, C. de action. empti.* Et quatenus illi sint regulariter debiti, quia de pretio rei fructiferae exigantur, attamen ad majorem taxam seu rationem, quam ipsius rei fructus importent, An & quando intret repetitio in fortem, eaque extincta etiam repetitio indebitè soluti, Et de differentia imputationis & repetitionis indebiti, & an in hoc bona fides creditoris, seu justa credulitas excuset? Et quid si pro pretio constituitur census, sed nulliter, an debeantur fructus tamquam damna & interesse, & ad quam rationem.

S U M M A R I U M

- 1 *Facti series.*
- 2 *Ubi creatur census ex pretio rei fructifera, non servata forma Bullae Pii, debentur tamen fructus ad ratam fructuum ipsius rei venditae.*
- 3 *Quando denegetur sanatio census, etiamsi constet de vero credito.*
- 4 *Quòd in Regno Neapolitano servari debeat forma Bullae Pii V.*
- 5 *Distinguuntur puncti seu capita quaestionis.*
- 6 *Damna & interesse in censu nulliter creato sunt ad eandem rationem fructuum, qui conventi erant.*
- 7 *De differentia inter fructus census, & damna, & interesse, quamvis ad eandem rationem, & de effectibus exinde resultantibus.*
- 8 *Quando imponitur census super re aliena vel incapaci debentur fructus ad eandem rationem tanquam damna & interesse.*
- 9 *Idem ubi census est invalidus ob inhabilitatem persona impostoris.*
- 10 *Quid ubi nullitas provenit ex defectu forma.*
- 11 *Declarantur conclusiones, de quibus num. 8. & 9.*
- 12 *Licitum est ab initio pro quocumque credito pecuniario pacisci de interesse, etiam illud taxando ad certam summam.*
- 13 *Pro pretio rei venditae possunt conveniri fructus vel redditus etiam ad majorem rationem quam ipsa rei fructet.*
- 14 *Declaratur conclusio, de qua num. 12.*
- 15 *Declaratur conclusio, de qua num. 13.*
- 16 *Ubi pretium rei fructiferae convertitur in alium contractum, si fructus requisita non concurrunt pro cursu fructuum, nulli debentur.*

- 17 Declaratur quando id probet.
 18 De differentia inter censum & cambium, vel conventionem de interesse.
 19 De probatione exactiois usurarum ad effectum repetitionis, vel imputationis respectivè.
 20 Rusticitas vel fetus aut minor ætas an excuset in materia usuraria, distinguitur.
 21 Ignorantia juris dabilii assimilatur ignorantie facti, & excusat.
 22 Quando creditor excusetur exigendo fructus re-compensativos in excessu.

DISC. XVII.

CUM Joseph Salutiarius Bituntinus in pupillari ætate constitutus possideret in Civitate Barii quandam domum ex successione forsan patris, qui prius Episcopus Motulensis, fuit deinde Prior illius fati insignis Collegiæ, ac Regalis Ecclesiæ S. Nicolai, ejus tutor de anno 1629. illum vendidit Cæsari de Cordè pro scutis 3000. ex quibus prompè solutus mille, & pro reliquis bis mille imposuit censum super eadem domo ad rationem sex pro centenario, atque solutis, tam à primo emptore, quam à Martino ejus hærede fructibus usque ad annum circiter 1654. ex tunc denegata solutione iudicium instituit coram Ordinario super nullitate dicti census, super qua sententiam reportavit, declarantem fructus solutos extenuasse sortem principalem, quæ sententia in gradu appellationis confirmata fuit per A. C. Unde introducta causa in Rota coram Verospio, sub die 25. Junii 1661. pro eodem Martino responsum fuit, super dicti census nullitate, ob non servatam formam pecuniæ numeratæ à Bulla Pii V. in censibus præscriptam; Verùm dictum fuit deberi fructus re-compensativos ad terminos textus in l. curabit Cod. de action. empti juxta taxam legalem desumptam ex vulgari gloss. in auth. perpetua Cod. de Sacros. Eccles. ad rationem quinque pro centenario, Sed obventa per Martinum remissoria, factisque probationibus, quod dicta domus locari solita esset pro pensione, quæ habita proportione ad dictum pretium constitueret fructum ad rationem trium pro centenario, idcirco reposita causa sub die 4. Julii 1663. responsum fuit ad istam solam rationem dictos fructus calculandos esse, juxta quem calculum sub die 23. Junii 1664. coram eodem Verospio dictum fuit ex fructibus excessivè solutis, sortem extinctam remanere, atque debitori jus competere repetendi scut. 300. excessivè solutos denegata etiam per alteram decisionem eadem die 23. Junii 1664. coram eodem Verospio præfati census sanatione concessa per Signaturam Gratiæ cum clausula arbitrio, quod dictum fuit non intrare stantibus, dictis sententiis absolutoriis, ob quas res non erat amplius integra; Ad quarum decisionum normam expedita sententia, & commissa causa appellationis in eadem Rota coram Ninot, atque in istius interim ad Episcopatum assumpti locum subrogato Bourlemont, datoque dubio An dicta sententia Rotalis esset confirmanda vel infirmanda, sub die 2. Aprilis 1666. responsum fuit pro infirmatione circè ducat. 513. qui prætendebantur excessivè soluti & repetibiles, non tangendo aliam partem sententiæ circè extinctionem debiti & imputationem fructuum in sortem, cum desuper adessent tres conformes; Qua decisione edita creditor curavit assumere disputationem super altero dubio, an constaret de re ju-

dicata, vel potius de causis restitutionis in integrum circè dictum alium punctum, eoque proposito sub die 5. Decembris 1668. prodiit resolutio huic parti favorabilis super re judicata, & denegatione restitutionis in integrum, atque in hoc statu causa reperitur.

In hujusmodi igitur disputationibus, cum neque scribentes pro ipso venditore controvertent nullitatem census ex defectu dictæ formæ præscriptæ per Bullam Pii V. quam in Rota & Curia receptum est servandam quoque esse in Regno Neapolitano, quicquid super illius non usu dicant Regnicolæ, ac præcipient ea Tribunalia sæcularia, ut pluries in sua materia sub tit. de Censibus, Idcirco principalis, ac penè tota quæstio fuit; Primò, an stante expressa stipulatione damnorum & interesse in casu nullitatis census, deberentur dicti fructus tanquam damna & interesse ad eandem rationem, non obstante, quòd probatum esset fructus ipsius rei venditæ tanti non importare; Secundò, anposito, quod non deberentur nisi ad ratam fructuum ipsius rei juxta dictos terminos textus in l. curabit, suffragaretur tamen justa credulitas & bona fides, ob quam creditor fructus excessivos & consumptos facere potuerit suos, ita ut non teneretur eos imputare vel restituere; Et tertio demùm circa probationem exactiois, ad utrumque imputationis, ac respectivè repetitionis effectum.

Quatenus pertinet ad primum, scribentes pro creditore vim principaliter constituebant in conclusione, de qua apud Seraph. decis. 787. Greg. decis. 564. decis. 271. & 273. par. 7. & plenius decis. 48. par. 8. recent. quod scilicet ubi contractus censualis de stricto jure tanquam talis substineri non potest, adest tamen explicita, vel implicita, & virtualis stipulatio ad damna & interesse, Tunc ista taxanda veniunt ad eandem rationem, ad quam ipsius census fructus taxari & conventi erant, Quod in Curia Romana in effectu idem importat, quoniam hæc differentia, an isti fructus debeantur tanquam fructus census validi, & vivi, vel tanquam damna, & interesse census invalidi vel rescissi, est considerabilis in illis regionibus, in quibus pro fructibus census currit interesse, quod non currit pro altero interesse, ut est in Regno Neapolitano, ut in specie advertitur per Rovit. in pragm. 3. de cessione bonorum, quæ distinctio nullius operationis est in Curia, ubi receptissimum ac absolutum est neque pro fructibus census aliquod interesse deberi, non concurrentibus benè justificatis requisitis lucri cessantis, vel damni emergentis, ut in dicta sua materia sub tit. de censibus.

Verùm, cum sensu etiam veritatis, dicebam hanc prætensionem omni fundamento destitutam esse, atque fallaciam consistere, non in dicta conclusione juxta præfatas decisiones in suis casibus vera, sed in ejus incongrua applicatione ad casum, unde propterea procedebatur cum æquivoco clario; Ad quod convincendum advertēbam ad pluriū casuum distinctionem reflectendum esse, ut benè ponderatur per doctissimum Leotar. de usur. qu. 80. ex numer. 22. Quorum primus est, ubi nullitas non provenit ex defectu formæ; sed ex defectu rei super qua census impositus est, puta super re aliena seu alienari prohibita, aut aliàs incapaci seu infructifera in toto vel in parte, & tunc ubi creditor est in bona fide, quia nempe sit dicti defectus ignarus, undè sequatur fidem impositoris, asserentis rem censitam esse propriam, liberam, & capacem, & tunc licet non sustineatur tanquam census ob-

defectum subjecti; Attramen in odum mendacis impostitoris, & ne ex proprio mendacio & delicto commodum reportet in præjudicium creditoris innocentis, qui sibi credidit, ejusque fidem sequutus est, debentur iidem fructus ad eandem rationem, si non tanquam fructus census, attramen tanquam damna & interesse, remanente solùm questione, ubi creditori ex intervallo supervenit dicta incapacitatis scientia, an ex tunc ob apertam facultatem seu actionem repetendi sortem cesset necne cursus etiam damnorum & interesse, super quo Rota, ut infra sequenti casu variavit, pro meo tamen iudicio probabilior videtur opinio creditori favorabilis, ex iis, quæ habentur in sua materia *sub tit. de censibus*, atque isti sunt termini, in quibus loquitur *d. decis. 787. Seraphini.*

Alter casus est, ubi nullitas census non provenit ex defectu formæ, minuscque ex defectu rei, sed solùm ex defectu personæ inhabilitatæ ad contrahendum, an scilicet ad eandem rationem deberentur damna & interesse per fidejussores vel recognoscences bonam fidem contrahere non prohibitos, & hic est casus, de quo apud *Greg. dicta decis. 564. & in allegatis decis. 271. & 273. par. 7. & 48. par. 8. rec.* in quo etiam proceditur cum dicta distinctione.

Tertius demum est casus noster, ubi scilicet nullitas provenit ex defectu formæ à Constitutione Piana præscriptæ, & tunc, aut nulla adest stipulatio ad damna & interesse in casu nullitatis, & nihil debetur, nisi deinde, nullitate detecta, creditor per interpellationem constituat debitorem in mora ad restituendam sortem, aliaque justificet requisita lucris cessantis vel damni emergentis; Ubi verò adest stipulatio, Tunc ista supplet requisitum moræ ac declaratæ voluntatis creditoris assequendi dictum interesse, sed juxta opinionem, in qua residet Curia, de qua infra, & pluries in præcedentibus & sequentibus, accedere quoque debet extrinseca & specialis justificatio requisitorum, tan circa substantiam, quam circa quantitatem, quoniam data nullitate ab initio ex defectu formæ, & sic de jure, cujus ignorantia excusabilis non est, agi dicitur à principio de contractu mutui saltem impliciti, seu interpretativi, & consequenter istud interesse regulandum est, tanquam illud, quod ex mutuo debetur; Idemque in omnibus procedit, ubi nullitas proveniat juxta primum vel secundum casum inhabilitatis rei vel personæ, quæ ab initio ipsi creditori innotescat, cum tunc ipse rectè sciat non inire contractum censualem, sed alterum mutui, juxta distinctionem inter scientiam ab initio, & aliam ex intervallo, de qua apud *Rojas decis. 458. numer. 5. decis. 29. numer. 6. & 7. par. 9. rec. decis. 175. numer. 5. par. 11.* in quibus concordantes; Et quamvis etiam in casu quo scientia postmodum superveniat, recedendo à dicta decisione coram *Rojas* quæ est in una *Romana vinea*, contrarium dictum fuerit *sub die 2. Aprilis 1666. coram Carpinea*, quasi quod etiam scientia ex intervallo superveniens constituat creditorem in terminis mutuatoris, undè propterea idem dicendum sit, ac in casu scientiæ ab initio, nihilominus ut supra insinuatum est, hæc secunda decisio videtur parùm probabilis, ut advertitur in dicta sua materia *sub titulo de censibus*, Sed ubi agitur de nullitate ex defectu formæ, tunc cessat omnis dubitatio.

Dicebant scribentes in contrarium, de jure prohibitum non esse in quocumque debito deducere in pactum ab initio interesse lucris cessantis vel damni emergentis, etiam illud taxando ad certam

summam juxta firmata per *Apont. de potestate Proreg. Gaunum de credito, & alios, de quibus supra in Savonen. disc. 12.* Multo magis isto casu, in quo agebatur de pretio rei fructifera, pro quo, præsertim apud Regnicolas receptum est, conveniri posse fructus vel interesse etiam ad majorem rationem, quam importent ipsius rei fructus juxta deducta per *Merlin. lib. 2. controvers. 50. cum aliis, de quibus in Lucana disc. sequen. & alibi pluries.* Verùm facilis erat responsio, quoniam ut advertitur in mox allegatis *Savonen. & Lucana*, dicta conclusio delecta conventionem, ac taxa interesse ab initio pro quocumque debito etiam merè pecuniario, & ex causa mutui, est vera quoad ipsam conventionem in genere, accedente tamen alia qualitate, quæ necessaria est ad executionem, ut scilicet non ex sola partium assertionem vel conventionem, sed aliunde justificetur, quod tanti revera interest; Atque in hoc versatur æquivocum, capiendum etiam quoad executionem generaliter & indeterminatè illud principium, quod ita qualificatè illud intelligendum est. Prout quoad illud assumptum pacificendi de annuo reddito excedente fructus rei venditæ, ex cuius pretio idem redditus constituatur, adhuc adest æquivocum procedendi cum doctrinis *Decii, Covarr. & aliorum antiquiorum loquentium in puris terminis juris communis, seu antiquarum Constitutionum Apostolicarum in materia census, antequam emanaret Bulla Pii V. præscribens certam formam, sine qua, census, alique redditus pro sorte data in pecunia, seu mercibus aliisque pecuniæ æquipollentibus, in quibus cadere potest mutuum verum vel interpretativum, constitui non possunt, quoniam dicta forma non servata corrumpit illa conversio pretii debiti ex contractu emptionis, & venditionis in aliam diversam speciem contractus censuales, seu annuorum reddituum, & in qua conversione fundamentum constituunt dicti antiquiores, ac etiam moderniores, præsertim Hispani, loquentes attentò usu illarum regionum, seu provinciarum, in quibus certum creditur, dictam Bullam Pii non esse receptam, cum ab ista circumstantia seu principio totum in proposito pendeat.*

Quinimò scribens tanquam Advocatus, atque acuendo ingenium ad causæ opportunitatem, dicebam, quod cum in hac facti specie, partium clara & expressa intentio fuerit non relinquendi istud pretium in terminis pretii debiti ex ipso contractu emptionis & venditionis, sed illud transformandi in diversum contractum censualem, si istius requisita necessaria non concurrunt pro cursu fructuum & defectu formæ, vel defectu subjecti, nulli fructus debeantur, neque ad ratam fructuum ipsius rei, quoniam titulus pretii evanuit per hujusmodi novationem, per quam occultatur actus solutionis, ac extinctionis prioris causæ debendi, & efformationis novi contractus, tanquam ex pecunia numerata, & consequenter iste solus contractus spectari debet, ut in specie ex *Soccino*, & aliis antiquioribus *Surd. conf. 269. n. 18. Testasi. alleg. 16. n. 36. Leotar. de usuris q. 27. n. finali*, & habetur in aliis ad hanc eandem materiam pluries insinuatam, undè intrat regula, quod potius nolui &c. Quod scilicet non debeantur fructus recompenlativi ex contractu emptionis & venditionis ex æquitate textus in *l. curabit*, ut potè pro jam extincto & adimpleto, mediante solutione pretii, ita occultati, & non debeantur ex novo contractu census, ut potè non habente necessaria requisita fructuum seu accessionum justificativa.

Verùm reflectendo ad veritatem, motivum continet.

vinebat fallaciam, parti tamen, seu ejus agentibus in-
sinuatam, non circa veritatem conclusionis in suis
casibus rectè procedentis, sed circa applicationem
ad casum; Illa enim rectè procedit, ubi contractus,
in quem pretium jure novationis convertitur seu
transfunditur, est ab initio validus & perfectus, non
exigens aliam formam vel actum quoad ejus vali-
ditatem & perfectionem, sed solum alter actus re-
quiritur pro executione, & ut producat effectum
à partibus volitum, ut exemplificando in eo, quod
frequentius praticari solet, si pretium convertatur
in cambium, ut habetur in *Fulginateo. hoc ti-
tulo. disc. precedenti*, quoniam ipse contractus ex
ipsa partium conventionione est illicè validus & per-
fectus, solumque ad cursum & realitatem cambio-
rum, requiruntur deinde litteræ, seu spaccia, quæ
continent quid extrinsecum & accidentale, quod
in uno eodemque contractu adesse & abesse potest
citra subjecti corruptionem, quia nempe spaccia
transmitti possunt in unis nundinis, & non in aliis,
atque ita cambia pro unis nundinis debent, & pro
aliis non; Sive quod venditor habens in animo pec-
uniam ex venditione rei stabilis, modicum vel
nullum fructum reddentis, erogare pro majori e-
jus utilitate in mercaturam, & negotiationes, paci-
ficatur cum emptore de interesse lucri cessantis pen-
dente solutione, quoniam pactum est licitum, at-
que contractus ab initio est validus & perfectus,
sed pro illius executione, seu effectu in ordine ad
exigendum interesse conventum, requiritur extrin-
seca illius justificatio, juxta opinionem, in qua re-
sident Curia, sequendo firmata apud *Ubaldo. decis.
118. ut frequenter hoc tit. præsertim in dictis Lucan.
& Savonen*. Et sic ob perfectionem contractus, re-
sultat dictus effectus extinctionis prioris causæ
debendi.

Hoc autem dici non potest in casu, de quo agi-
tur, ubi scilicet talis conversio seu transmutatio fit
in contractum censualem, non servata dicta forma,
quoniam adesse dicitur nullitas in radice, atque
actus habetur pro omnino infecto, ita ut sit quid
magis, quam reducere causam ad non causam ex
subsequuto casu resoluto; nam ita nunquam
cessat prior causa ex defectu initii, & consequenter
resultare non potest dictus effectus extinctionis
prioris causæ debendi, quia firma remanente, intrant
de plano termini, seu æquitas dicti textus in l. cura-
ris. Ideoque magna differentia est inter unum ca-
sum & alterum, in præcedenti enim, nedum urget
dicta ratio extinctionis prioris causæ debendi per
novum contractum in ipso sui limine in substantia
validum, & perfectum, sed etiam intrat altera, quod
uterque contrahens aleam æquè utilem, ac respecti-
vè damnosam tentare voluit, dum in contractu
cambii dari potest etiam lucrum debitoris cum sor-
tis diminutione, & e converso juxta contingen-
tias, dari potest magnum lucrum creditoris; Idem-
que pariter circa interesse, seu exitum illius nego-
tiationis, in quam creditor aliàs pecuniam fuisset
erogaturus; unde multoties creditoris interest,
non transmittere spaccia, & non uti facultate cam-
biandi, sed habere creditum otiosum & infructife-
rum ad evitandum periculum ex temporum con-
tingentia verisimiliter timendum jacturæ & dimi-
nutionis sortis, quæ rationes non intrant in altero
casu contractus censuales, ideoque firmum rema-
nebat, non debentur majores fructus, quam ad ra-
tam fructuum ipsius rei, sed istos absque dubio
debentur.

Quoverò ad tertiam inspectionem probationis
exactionis ad utrumque respectivè effectum impu-
Card. de Luca de Usur. & Interest.

tationis vel repetitionis in disputationibus proces-
sum fuit cum eisdem doctrinis, terminis, & distin-
ctionibus, in quibus in *dicta Savonen. disc. 12.* ea
circumstantia ad creditoris favorem isto casu ac-
cedente, pro tempore scilicet ejus, ac sui auctoris
minoris ætatis, unde strictius circa probationem
exactionis proceditur, præsertim quoad repetitio-
nem, non probata versione; Quinimò & mihi ali-
qua difficultas remanebat etiam circa imputatio-
nem in sorte, quoniam cum ageretur de pretio
rei stabilis erogato in partium intentione in cen-
sum, qui loco rei stabilis habetur, exinde ita cum
diminutis imputationibus fructuum, seu usurarum,
quæ in quotidianos usus consumuntur, resultat,
quod alienetur res stabilis, & consumatur fors
principalis, quod in minoribus, vel aliis alienare
prohibitum, non de facili admittitur, ut advertitur
in *Neapolitana, hoc eod. tit. disc. 21. seu 30.*

Major igitur in meo sensu difficultas erat in se-
cunda inspectione, An scilicet iste creditor excu-
satus esset ratione bonæ fidei, tam à restitutione,
quam etiam ab ipsa imputatione in fortem dicto-
rum fructuum excessivè exactorum, utpote con-
sumptorum, ita ut, nec in specie, nec in æquipollenti
dici posset effectus ex eis locupletior.

Et in hoc scribendo, tanquam Advocatus dice-
bam, quod posita exactione usurarum de facto, nulla
dari poterat excusatio ratione minoris ætatis,
sexus, vel rusticitatis, quoniam hæc est ignorantia
juris, quæ in proposito non excusat ad lucrum cap-
tandum, ac evitandum restitutionem vel imputa-
tionem; cum ea, quæ in jure habentur circa excu-
sationem non sagacium seu mulierum & rusticorum
percutiant pœnas usurarum inflictas, aliosque effe-
ctus pœnales, seu pœnæ speciem habentes, secus
autem ad effectum retinendi usuras exactas, ac evi-
tandi restitutionem seu imputationem, ut in indivi-
duo bonæ fidei non excusantis mulieres, rusticos,
vel minores à restitutione fructuum perceptorum
ex censu nulliter creato, non servata forma Bullæ
Pii firmatur apud *Seraphin. decis. 10006.* quæ repu-
tatur in materia magistralis, relata per *Cenc. de cens.
quest. 88. num. 12.* Et generaliter in omni materia
usuraria, ita distinguendo ex *Farinaccio & aliis
Leotar. de usur. quest. 100. num. 57. cum seqq. ad 62.* ubi
de distinctione rustici, vel mulieris sagacis, nec nò,
ac etiam de dicta altera distinctione ad effectum
pœnarum retentionis exactis.

Verùm reflectendo ad veritatem, mihi super-
erat aliqua difficultas, Tum ob supra insinuatam
motivum inducendi in minore indirectam aliena-
tionem bonorum stabilium, cum insensibili con-
sumptione pretii in usus quotidianos; Tum for-
tius, quia juxta ea, quæ habentur *decis. 444. par. 4.
recent. tom. 2.* in proposito evitandi restitutionem
fructuum perceptorum bonorum Ecclesiæ malè
alienatorum, ignorantia juris dubii assimilatur
ignorantiæ facti, & excusat, Et generaliter *Man-
tic. decis. 78. Rot. decis. 559. p. 5. recent. Cavalier. de-
cis. 81. & 141. & frequenter*; Hujus autem juris ig-
norantia est absque difficultate probabilis tanquam
juris nimium dubii, dum non solum apud rusticos,
mulieres, minores, & illiteratos, sed etiam apud li-
teratos & Jurisconsultos primarios ibi habetur hæc
opinio, quod Bulla *Pii* ibi non sit in usu, atque
in Tribunalibus laicalibus etiam majoribus & pri-
maris isti census habentur tanquam validi, id-
eoque nimia asperitas videtur dictum rigorem at-
tendere.

Fortius verò, quoniam fructus seu usuræ in
substantia sunt licitæ, tanquam pro pretio rei
fructi-

fructifera, juxta terminos dicti text. in l. curabit, C. de action. empti, unde data validitate conventionis in substantia, contractus dici non potest in effectu in radice, sed licitus; infectio autem est in excessu, qui consistit in facto, atque potest esse ignotus creditori, qui credere potuit rem tanti fructuarii ob diminutum pretium in sorte, juxta ponderationem, de qua in Neapolitana, disc. 21. seu 30. Potissimè verò ex duplici circumstantia, Una pupillaris ætatis venditoris, unde non concurrat scientia fructuum, quos res vendita produceret. Et altera, quòd diminutio fructuum non adesset de tempore contractus, sed potius fuisset accidentalis ob diminutionem populi ex causa pestis; unde dubitari potest, an id cedat damno creditoris, juxta ea quæ habentur in Lucana disc. sequenti, ideoque rectè obijci posse videtur ipsi debitori, cur conscius diminutionis fructuum spontè solverit fructus seu usuras ad majorem rationem creditori, qui ita continuando in bona fide, credere potuit tanti fructus ipsius rei importare, juxta ea quæ à simili ponderantur sub tit. de cambis in Rom. pecuniaria, seu cambiorum pro Benetris, disc. 7. ac etiam alibi hoc tit.

Illa etiam consideratione accedente, quòd ratio, ob quam per Rotam & Curiam magis recepta est opinio, ut usura indebita, quamvis voluntariè soluta impurentur ipso jure, non autem repetantur per viam repetitionis indebiti, consistit in eo, quòd censetur debitorem, ita magis coactè quàm voluntariè solvisse ob formidatam suffocationem ad restituendam sortem; Ac etiam, quia ita censetur voluisse magis commodè à debito sortis, cum diminutionis solutionibus se exonerare, ut plenè decis. 69. par 9. rec. quæ reputatur in Curia magistralis, cum aliis in d. Savonem. disc. 12. & aliis hoc tit. Sed hæc non videbantur ad rem congruè applicabilia, quoniam stante communi opinione, ac usu saltem de facto, quòd isti contractus in Regno subsistantur, ita non videbatur dici posse, debitorem habuisse hunc animum, dum contrariæ opinionis Curia ignoratus erat, atque ob irrepitilitatem sortis in censu habere non poterat dictum timorem suffocationis; Verùm quamvis hæc aliquam probabilitatem habere viderentur, adhuc tamen probabilius videtur immorari in dicto rigore, ad extirpandam radicem dicti abusus.

LUCANA.

Responsum pro veritate, suppressis nominibus.

An & quando fructus vel usurae conventæ pendente solutione pretii rei fructifera, possint excedere ipsius rei fructus. Et quid, ubi de tempore conventionis adæquarent, sed postea accidentaliter ipsius rei fructus diminui sunt.

SUMMARIUM.

1. Facili series.
2. Ex quibus pendeat resolutio controversia.
3. De conventionem excedente rei fructus absque usura.
4. Reprobatur opinio Baldi, ut usura pretii excedere possint fructus ipsius rei vendita.
5. De opinione, quòd neque ad ratam fructuum rei vendita in casu expressæ dilationis accessiones debeantur.

6. De substinenda taxa conventionali, & an illa possit excedere taxam legalem, quæque pro censuario.
7. Quid ubi pretium convertitur in contractum census, seu annui redditus.
8. Potest pacisci de interesse lucri cessantis, vel damni emergentis, etiam ultra metam fructuum ipsius rei.
9. Fructus dotis possunt esse majores vel minores taxa statutaria, si plus vel minus interest remissivè.
10. Quomodo intelligenda & practicanda sic conclusio, de quantum 8.
11. Industria & negotiationes sunt periculose, & habent lucrum incertum.
12. Tutores vel administratores non possunt pecunias pupillares negotiationibus exponere.
13. Si conventio fructuum pretii de tempore contractus sit iusta & proportionata fructibus rei, quid dicendum, si fructus rei minuatur.

DISC. XVIII.

FActa venditione domus de anno 1641. pro scuris 1600. sub conventionem solutionis annuæ præstationis ad rationem sex pro centenario, pendente solutione pretii; Cum de anno 1648. ob quamdam insolitam mortalitatem, quæ populi notabilem diminutionem causa vit, pensiones domorum essent satis diminuta, adhuc tamen emptor plurimum annorum spatium continuasset in spontanea dictæ præstationis solutione; Hinc præterire deinde cepit, impulari debere in sortem totum id, quod in excessu singulis annis solutum fuerat, atque de super suppressis nominibus, & sic incertus, an ex parte creditoris, vel debitoris, pro veritate conclusus.

Respondi, quæstionis decisionem nimium pendere ab eo, an Bulla Pii V. super forma creandi census, in loco usu recepta sit, nec ne, circa formam pecuniæ numerata; Sive, an circa interesse lucri cessantis, vel damni emergentis procederetur cum rigorosis Curia Romanæ opinionibus circa necessitatem probandi specialiter requisita lucri cessantis, posita per Castrensem, in l. 3. ff. de eo quod certo loco, vel potius illa tanquam notoria habeantur pro probatis, juxta Regnicolarum, ac aliquorum Hispanorum opinionem; Cumque de his essem incertus, idcirco tradendam censui theoricam generalem, inspecto tempore contractus, & subsequenti non accidentali, ad effectum ut juxta opiniones, cum quibus in loco viveretur, congrua applicatio fieri posset, agendo deinde de tempore accidentali, ut infra.

Dicebam igitur pro clara & distincta hujus materiae notitia, tollendisque illis æquivocis, cum quibus procedere solent aliqui in sum commiscentes doctrinas, quæ diversos casus percutiunt, ac propterea se involventes, ut præsertim facere videretur Carleval. infra allegandus; Observandum esse, quòd hujusmodi conventiones super certa annua præstatione per emptorem venditori solvenda loco pretii, juxta quatuor species in conventionem deduci solent vel possunt; Quarum prima est, à casu tamen quæstionis extranea, ubi nullò convento certo pretio, nullaque accedente conventionè redemptionis ad certam rationem, unde pretii in sorte certitudo resulter, quis concedat alteri rem fructiferam sub annua præstatione excedente ipsius rei fructus; Et tunc non intrant termini emptoris,